

Douglas Kellner: "Intellektuellien on sitouduttava politiikkaan"

■ Douglas Kellner (s. 1943), Texasin yliopiston filosofian professori, on Euroopassa nykyään yksi tunnetuimmista yhdysvaltalaisista yhteiskuntateorian ja joukkoviestinnän filosofian tutkijoista. Kellner on 80- ja 90-luvuilla julkaissut useita kriittistä teoriaa ja postmodernismia käsitteleviä teoksia, joista tunnetuimpia ovat *Camera Politica: The Politics and Ideology of Contemporary Hollywood Film* (yhdessä Michael Ryanin kanssa, 1988), *Critical Theory, Marxism and Modernity* (1989), *Jean Baudrillard: From Marxism to Post-Modernism and Beyond* (1989), *Television and the Crisis of Democracy* (1990) sekä *Post-modern Theory: Critical Interrogations* (yhdessä Steve Bestin kanssa, 1991). Suomeksi on julkaistu yksi Kellnerin artikkeli "Kulttuuriteollisuus ja joukkotiedotus: Kriittinen teoria ja sen seuraukset" (Tiedotustutkimus 3/1984).

Douglas Kellner on opiskellut Euroopassa useaan otteeseen: Kööpenhaminan (1963-64), Tübingenin (1969-71) sekä Pariisin (1971-72) yliopistoissa. Vuodesta 1985 hän on toiminut filosofian professorina Texasin yliopistossa, Austinissa. Professori Kellner vieraili Tampereen yliopiston tiedotusopin laitoksella tammi-kuussa 1992.

USA ja Eurooppa

Olet käsitellyt teoksissasi laajasti eurooppalaista yhteiskuntateoriaa ja teoreetikkoja. Miten olet tullut kiinnostuneeksi juuri eurooppalaisista yhteiskuntatieteiden traditioista?

— Meillä Yhdysvalloissa on hyvin heikko kriittisen filosofian ja yhteiskuntatieteen perinne. Päätendenssejä ovat pragmatismi ja empirismi tai positivismi. Kun itse kiinnostuin kehittämään amerikkalaisen yhteiskunnan ja kulttuurin kritiikkiä, vieh-

tyin eurooppalaisista teoriaperinteistä. Tulin linkin sitten opiskelemaan kahdeksi vuodeksi Saksaan ja sen jälkeen vielä vuodeksi Ranskaan.

— Saksassa tutustuin Frankfurtin koulukunnan kriittiseen teoriaan, joka pyrkii filosofian ja yhteiskuntatieteiden synteesiin.

— USA:ssa omaan radikalisoitumiseeni olivat tätä ennen vaikuttaneet Herbert Marcusen kirjoitukset, kuten myös opiskelijoiden Students for Democratic Society (SDS) -liike.

— Niinpä olikin loogista että Saksassa päätin ryhtyä opiskelemaan juuri Frankfurtin koulukuntaa. Opiskelin Tübingenissä Ernst Blochin, suuren marxilaisen utopisti-filosofin johdolla, ja hän tutustutti minut marxismin filosofiseen versioon.

— Vuodet 1970-71 opiskelin vuorostaan Pariisissa. Kävin muunmuassa Foucaultin, Deleuzen, Lyotardin ja Levi-Straussin luennolla; hankin heidän teoksiaan, kuten myös Baudrillardin ja Derridan ja muiden ranskalaisten joista tuli myöhemmin tärkeimpiä postmodernin teoreetikkoja. Niinpä tutustuin 1960-luvun lopulla ja 1970-luvun alussa kahteen sellaiseen ajatteluperinteeseen, joiden parissa tulin työskentelemään seuraavat kaksi vuosikymmentä.

— Ryhdyin soveltamaan niitä nyky-Amerikan yhteiskunnan kriittisen teorian kehittämiseen. Aloitin silloin työn kriittisen televioteorian kehittämiseksi, joka vihdoin ilmestyi kirjana *Television and the Crisis of Democracy* vuonna 1990. Olin kiinnostunut myös sellaisista aiheista kuin Hollywoodin elokuvia koskevasta teoriasta, Amerikan kapitalismin kriitistä sekä sen selvittämisestä, miksi 1960-luvun valankumoukselliset liikkeet eivät onnistuneet. Tähän liittyi myös kiinnostus USA:n poliittisen kulttuurin tutkimiseen: miksi ta-

pahtui käänne konservatismiin ja miksi kapitalismi vakiintui uudelleen.

Jos vertaata Eurooppaa ja USA:ta, millaisia muutoksia on tapahtunut yhteiskuntatieteissä 1960-luvulta 1990-luvulle? Ovatko näiden maanosien yhteiskuntatieteelliset diskurssit lähentyneet vai loitontuneet?

— 1960-luvulla USA:ssa ei ollut saata-vissa juurikaan käännöskirjallisuutta, ei saksalaisten kriittisten teoreetikkojen kuten Adomon, Horkheimerin, Walter Benjaminin — Habemasia oli vasta alettu kääntää — eikä myöskään ranskalaisten kuten Derridan, Lyotardin, Foucaultin, Deleuzen ja Guattarin, Baudrillardin. Euroopan ja USA:n filosofian ja yhteiskuntatieteen välillä oli valtava kuilu. Tilanne muuttui kuitenkin 1970- ja -80-luvuilla, kun kaikkien tärkeimpien kriittisen filosofian ja yhteiskuntateorian edustajien teoksia alettiin julkaista englanniksi.

— Toisaalta jako Frankfurtin koulukunnan ja ranskalaisten poststruktuurismin välillä kasvoi 1980- ja 90-luvuilla, mitä ilmentää kiista kriittisen ja postmodernin teorian välillä. USA:ssa tilanne on tänään hyvin sirpaleinen. Voimme löytää kaikkia kuviteltavissa olevia teoreettisia ja filosofisia suuntauksia: perinteisestä empirismistä ja pragmatismista frankfurtilaisten kriittiseen teoriaan, feminismiin, kaikkiin poststruktuurismin ja postmodernin teorian muunnoksiin, dekonstruktioon ja niin edelleen.

Teoksissasi viittaat usein marxismiin ja marxilaiseen teoriaan. Yleensä marxismi ei ole ensimmäinen asia, joka yhdistetään texasilaiseen filosofian professoriin. Mistä kiinnostuksesi on peräisin? Mikä on marxismin asema yhteiskuntatieteissä USA:ssa tänään?

— Oma lähestymistapani marxilaisuuteen on peräisin pääasiassa Frankfurtin koulukunnan kriittisestä teoriasta. Käytännössä jokainen Saksassa ja Ranskassa 1960-luvun lopussa ja 1970-luvun alussa tapaamani oli marxilainen. Marxilaiset aatteet olivat hyvin vaikuttavia opiskeljaradikaalien keskuudessa. Itse tulin USA:sta ja olin saanut vaikutteita SDS:stä ja sen

kautta Marcuselta, C. Wright Millsiltä sekä muilta Amerikan yhteiskunnan radikaaleilta kriitikoilta, mutta en ollut koskaan opiskellut marxilaisuutta systemaattisesti. Kun päätin vuonna 1972 kirjoittaa kirjan Marcusesta, tiesin että minun oli paneuduttava marxismiin perusteellisesti. Texasin yliopiston filosofian laitokselle minut palkattiinkin alunperin opettamaan marxismia.

— Ensimmäisen kirjanikin tein Karl Korschista, saksalaisesta marxilaisesta filosofista. Opiskelin systemaattisesti ja samaan aikaan opetin Korschin, Lukacsin, Gramscin ja Frankfurtin koulukunnan uusmarxismia.

— Yritettäessä kehittää kriittistä yhteiskuntateoriaa ja analysoitaessa esimerkiksi joukkoviestintää on poliittinen taloustiede epäilemättä hyvin keskeisessä asemassa. Marxismi tarjoaa tähän parhaat lähtökohdat. Monet uskovat marxismiin kuolleen Neuvostoliiton ja muiden Itä-Euroopan maiden romahduksen myötä. Minusta kuitenkin näyttää, että me elämme kapitalismin uudelleenrakentumisen aikaa; ja niin kauan kuin marxismi edustaa kaikkein kehittyneintä kapitalismiteoriaa, on se käsittääkseni edelleen ajankohtaista.

Kriittinen teoria ja postmodernismi

Olet käsitellyt useissa teoksissasi kriittistä ja postmodernia teoriaa. Miten luonnehtisit omaa teoreettista asennettasi tänään?

— Osapuulle kymmenen vuoden ajan olen yrittänyt rekonstruoida kriittistä yhteiskuntateoriaa Frankfurtin koulukunnan projektin sisällä. 1930- ja 1940-luvuilla ja josain määrin myös 1950-luvulla Frankfurtin koulukunta oli nähdäkseni yksi kaikkein vaikuttavimmista yhteiskuntateoreettisista koulukunnista.

— Kriittinen teoria kuitenkin lakkasi kehittymästä yhteiskuntateoriana 1960 ja -70-luvuilla. Marcuse kylläkin yritti politisoida kriittistä teoriaa 1960-luvulla yhteydessä New Left -liikheidintään sekä kansallisen vapautustaistelun Vietnamin, La-

tinalaisessa Amerikassa, Afrikassa. Jürgen Habermas kehitti tärkeitä kriittisen teorian puolia mm. tärkeässä teoksessaan porvarillisesta julkisuudesta. Myös hänen teoksena *Legitimationsprobleme im Spätkapitalismus*, jossa hän analysoi nykyisen kapitalismin kriisitendenssejä, tuo marxismissa niin keskeisen kriisteorian Frankfurtin koulukunnan perinteeseen. Mutta sen jälkeen Habermas tekee lingvistisen kääntein ja alkaa kehittää kriittistä teoriaa filosofiana. Se, mitä itse yritän tehdä, on kehittää kriittistä teoriaa jälleen yhteiskuntateoriana.

— Olen huomannut, että edistyneimpiä yhteiskuntateoreetikkoja ovat postmodernistit. Foucault analysoi uusia vallan ja tiedon muotoja, hulluutta ja medikaalisen vallan muotoja; rangaistusjärjestelmää, vankiloita ja oikeuslaitosta; miten seksuaalisuus muotoutuu yhteiskunnallisten käytäntöjen tuloksena; miten yhteiskunta muotoilee ”minää” ja persoonallisuutta.

— Viimeisissä töissään Foucault käsittelee myös ”minän” tuottamisen tekniikoita: miten subjekti voi tuottaa itsensä autonomisempänä, rationaalisempänä ja vapaampana. Siten hän alkaa — toisin kuin aiemmissa töissään — kääntyä myönteisesti valistuksen puoleen.

— Hänen lisäksi voidaan mainita Baudrillardin teoriat joukkotiedotuksesta, informaatiosta ja tietokoneista; Deleuzen, Guattarin ja Lyotardin painottama mikro-teoria ja mikropolitikka; Guattarin ekologinen tutkimus — nämä ovat nähdäkseni eräitä keskeisiä ranskalaisen nykyisen yhteiskuntateorian teemoja.

— Ongelmana on mielestäni kuitenkin se, että ne laiminlyövät poliittisen taloustieteen.

— Minä näen toisin. Olemme nähdäkseni todistamassa kapitalistisen maailmanjärjestelmän radikaalia uudelleenjärjestelyä. Sen kuvaamisessa me tarvitsemme poliittista taloustiedettä, kuten osaltani olen tehnyt kirjassani *Television and the Crisis of Democracy* joukkoviestinnän suhteen. Olen jatkanut sitä myös artikkelissani ”Toward a critical theory of advertising”, josta aiheesta alan lähiaikoi-

”... itse yritän kehittää synteisiä Frankfurtin koulukunnan kriittisen teorian ja postmodernin teorian välille, mutta teen sen kuitenkin selvästi kriittisen teorian puitteissa.”

na työstää kirjaa. Teoksessani *Critical Theory, Marxism and Modernity* esittelen ”teknokapitalismin” käsitteen, jonka pohjana on uusi teknologia ja siihen liittyvät tuotannon tietokoneistumisen, informaation kasvavan merkityksen, työprosessien automatisoinnin ilmiöt.

— Tätä kehitystä kontrolloi ja rakenteistaa kapitalismi, joka kehittää uutta ylikansallista vaihetta. Siinä on tiedotusvälineillä, informaatiolla, kulttuurilla entistä tärkeämpi rooli. Nähdäkseni monet postmodernit teoreetikot, kuten Lyotard ja Baudrillard, ovat tässä suhteessa teknologisia deterministejä. Itse yritän tuoda poliittisen taloustieteen ja kapitalismiteorian mukaan keskusteluun jota käydään teknologian ja kommunikaation uusista muodoista.

— Postmodernilla teorialla on mielestäni annettavaa, kun kehitetään kriittisiä modernin teorian tiettyjä piirteitä kohtaan. Tällaisia ovat mm. foundationalismi sekä essentialismi ja reduktionismi, joita esiintyy filosofiassa ja yhteiskuntateoriassa. Pidän Foucaultia ja Baudrillardia hyvin tärkeinä, mutta heidän teorioissaan on rajoituksia.

— Voidaan siis sanoa, että itse yritän kehittää synteisiä Frankfurtin koulukunnan kriittisen teorian ja postmodernin teorian välille, mutta teen sen kuitenkin selvästi kriittisen teorian puitteissa.

Modernin teoria kalpaa uudistamista

Mainitsit, että USA:n yhteiskuntatieteissä tunnetaan laajenevaa kiinnostusta post-modernia teoriaa kohtaan. Mitkä seikat tähän ovat mielestäsi vaikuttaneet?

— Tämä on kiinnostava kysymys. Yhtäältä se voidaan tulkita nuoremman polven tutkijoiden ja intellektuellien kapinaksi isäään, opettajiaan, vanhempaa sukupolvea vastaan. Samalla se ilmentää myös joidenkin intellektuellien pyrkimystä luoda uusia kulttuurisen pääoman lähteitä, se on muoti-ilmiö.

— Nähtäväksi jää, mitkä ovat postmodernin teorian kestäviä vaikutuksia. Torjun ehdottomasti Baudrillardin väitteen siitä, että elämme nyt postmodernia aikakautta, että historiassa olisi tapahtunut radikaali katkos, joka olisi yhtä syvä kuin katkos traditionaalisten yhteiskuntien ja modernin välillä. Jos Baudrillard olisi oikeassa, tarvitsimme kokonaan uusia teorioita, uutta politiikkaa: kaikki olisi vanhentunutta, moderni olisi ohi. Tämä on minusta liioittelua.

— Uskon kyllä, että elämme jonkinlaista siirtymäkautta. Mutta minusta näyttää, että muutokset tapahtuvat modernin sisällä, kapitalismin sisällä, kohti uutta kylmän sodan jälkeistä aikakautta. Tämän analysoimiseksi tarvitsemme moderniin teoriaan sisältyviä itse modernia koskevia välineitä.

— Tällä tarkoitan jotakin globaalisten teorioiden kaltaista, makroteorioita, "suuria" teorioita, modernin yhteiskuntateorian klassikkojen Marxin, Weberin ja Durkheimin teorioiden tapaisia.

— Postmodernit teoreetikot kuten Lyotard hylkäävät tällaisen modernin teorian. He myös esittävät ääliömäisiä väitteitä "historian lopusta", kuten Baudrillard teki samaan aikaan kun kylmä sota päättyi, kun Berliinin muuri revittiin, Persianlahden sota käynnistettiin, USA tunkeutui uusiin osiin maailmaa. Vaikka me tarvitsemme uusia teorioita, ehkä uutta politiikkaakin, rekonstruoidaksemme modernin teoriaa ja ylittääksemme sen rajoitukset, ei se mielestäni suinkaan vaadi modernin teorian heittämistä pois kokonaisuudessaan.

Moniperspektiivistä tutkimusta kohti

Olet tuonut kriittiseen teoriaan joitakin uusia käsitteitä, kuten "teknokapitalismin" — johon jo viittasitkin — ja "moniperspektiivisen" ja "moniulotteisen" kriittisen teorian käsitteet. Voitko selvittää niiden alkuperää ja käyttöä?

— Yksi modernin teorian pääongelmista on sen taipumus reduktionismiin. Vulgaari marxismi palauttaa kaiken talouteen; Nietzsche palauttaa kaiken valtaan, Weber valtaan ja byrokraatiaan; Durkheim ja Parsons yhteiskuntaan, kaikki on sosiaalista; eräät feministiteoreetikot palauttavat kaiken patriarkaattiin, miehisen vallan ilmauksiin. Minusta meidän on kyettävä ylittämään tällaiset modernin teorian yksipuoliset näkökulmat ja yhdistettävä ne: osoitettava talouden, vallan, valtion ja byrokraatian, yhteiskunnallisten instituutioiden — kuten joukkoviestimet — väliset keskinäissuhteet; osoitettava yhteydet työelämän luokkahemuuden ja alistuksen, sukupuolivallan ja rodullisen ylivallan välillä. Tämä edellyttää näkökulmien moninaisuutta sellaisiin käytäntöihin kuten hemuus ja vastarinta. Tässä suhteessa pidän Foucaultia ja hänenlaisiaan teoreetikkoja tärkeinä. Olen lainannut perspektiivisyys-termin Nietzcheltä, mutta käytän sitä post-modernia teoriaa vastaan joka väittää että kaikki on vain "näkökulmaa", toisin sanoen vain subjektiivista ja individualistista.

— Näkökulmat voidaan tulkita optiikaksi: ne ovat tapa nähdä, ne antavat pääsyn sisälle joihinkin sosiaalisen todellisuuden alueisiin. Siten perspektiivi on tavallaan valokiila, joka valottaa tiettyjä ilmiöitä mutta jättää muut varjoon. Jokaisessa teoriassa on omat sokeat pisteensä, omat rajoitukset. Jotta nämä rajoitukset ja yksipuolisuudet voitettaisiin, on yhdistettävä näkökulmien moninaisuus.

— Ongelmana on, että tämä saattaa johtaa jonkinlaiseen liberaaliin pluralismiin, eklektiseen teoreettiseen suuntaukseen. Tämän haluan välttää. Pikemminkin näen asian seuraavasti, ja tässä puhun omasta kokemuksestani: voidaan

"Jos Baudrillard olisi oikeassa, tarvitsisimme kokonaan uusia teorioita, uutta politiikkaa: kaikki olisi vanhentunutta, moderni olisi ohi. Tämä on minusta liioittelua."

aloittaa vaikkapa marxilaisesta näkökulmasta, jonka mukaan kapitalismi on tärkeä yhteiskuntaa rakenteistava periaate ja yhteiskuntaluokat ovat tärkeimpiä yhteiskuntaa organisovia subjekteja, ja yhdistetään siihen feminisismi, joka painottaa miesten ylivaltaa suhteessa naisiin.

— Näiden kahden yhdistämisen tuloksena on uusi synteesi; se ei siis ole vain eklektisismiä vaan teorian kehittämistä. Voidaan ottaa Max Weber, joka painottaa valtaa, byrokraatiaa ja valtiota, ja yhdistetään tämä edelliseen; tuloksena on uusi versio, ei weberiläinen eikä marxiläinen vaan jokin muu.

— Mielestäni millään teorialla ei ole sen "oma" hallintoaluetta, vaan niitä on voitava rekonstruoida eri tavoin jotta ne voidaan sovittaa yhteen. Miten se tapahtuu, on vaikea vastata abstraktisti, koska se riippuu kulloisestakin tehtävästä ja projektista.

— Otetaanpa esimerkiksi oma tutkimukseni amerikkalaisesta televisiosta. Kehitän siinä aluksi analyysia television poliittisesta taloustieteestä, järjestelmän kaupallisesta luonteesta marxilaisen teorian pohjalta. Sitten arvioin televisiota järjestelmänä, instituutiona, joka koostuu erillisistä autonomisista byrokraatioista, kuten Max Weber tekisi, omine imperatiivineen ja logiikkoineen. Ne luonnollisesti leikkaavat toisiaan kaupallisen logiikan ja liiketo-

minnan alueella.

— Yritän eritellä televisiojärjestelmän sisäisiä ristiriitoja, joita selitän yhtäältä joukkoviestimien demokraattisen funktion pohjalta: radio perustettiin USA:ssa yleishyödylliseksi palvelulaitokseksi; lehdistön ajateltiin palvelevan demokratiaa, sen piti kritisoida valtiota, informoida kansalaisia, käsitellä tärkeitä ajankohtaisia asioita. Toisaalta kapitalismin oloissa viestimistä on tullut liiketoimintaa, niiden pitää tuottaa voittoa. Tuloksena on jännitteitä ja ristiriitoja, ja analysoin teoksessani sitä miten ne ilmenevät nykyisessä amerikkalaisessa yhteiskunnassa. Tämä yhdistää jälleen poliittisen taloustieteen, institutionaalisen politiikan, joukkoviestimien, valtion sekä talouselämän suhteiden analyysejä.

— Samaten käytän kulttuuriteoriaa television tekstuaalisessa analyysissä — miten television tekstit ovat käytännössä konstruoitu, mitä on jätetty pois, mitä ne organisoivat ja miten. Yhdistän siten erilaisia näkökulmia, mutta teen sen systemaattisesti. Minulle moniperspektiivisyys on metateoreettinen malli siitä, millainen on hyvä yhteiskuntateoria.

— Tämä on oma tulkintani. Olisi mahdollista kehittää moniperspektiivistä teoriaa ortodoksisemmankin marxismin puitteissa, klassisemmän marxismin kuten Jamesonin. Jamesonin kirjallisuusteoria on hyvä esimerkki siitä mitä tarkoitan moniperspektiivisellä teoriolla. Se olisi toki mahdollista myös weberiläisen tai durkheimilaisen tai feministisen teorian puitteissa, ei suinkaan vain kriittisen teorian metateoreettisesta perspektiivistä lähtien.

Miten Persianlahden sota syttyi?

Painotat voimakkaasi kattavan makroteorian merkitystä kriittiselle yhteiskuntateelle, ja kritisoit sekä Frankfurtin koulukuntaa että postmodernisteja adekvaatien poliittisen teorian puutteesta. Millainen siten on oma konseptiosi poliittisesta teoriasta? Miten näet yhteyden mikro- ja makrotasojen välillä?

— Tuskin on yllättävää, että mielestäni meidän on yhdistettävä mikro- ja makroteorioihin, pieniä mikroanalyysejä keskittävään teoriaan ja makroteorioihin. Annanpa joitakin esimerkkejä.

— Foucault näyttää olleen oikeassa painottaessaan sitä, että valta operoi keskeisesti arkipäivän elämän mikroalueilla: makuuhuoneessa, keittiössä, luokkahuoneessa, yliopistojen laitoksilla, sosiaalisissa suhteissamme, työtovereiden kesken, kuten myös laajemmin yhteiskunnassa valtion, yritysten, joukkoviestimien puitteissa. Valta operoi lukuisilla eri tasoilla ja ulottuvuuksilla.

— Joskus meidän on asetettava painopiste vallan tarkastelussa valtiollisen vallan toimintaan: miten esimerkiksi Persianlahden sota syttyi? Miten USA:n sotateollinen kompleksiki kykeni toteuttamaan Persianlahden sodan tapaista politiikkaa? Tässä tarvitaan makroteoriaa. Voimme esimerkiksi nähdä, että kylmän sodan päättyessä vahvan armeijan rationaaliiteetti romahtaa USA:ssa: entisenlaisen sotilasmienojen tason ylläpitämiselle ei ole enää perusteluja. Sotateollinen kompleksiki, armeija ja puolustusteollisuus, joutuu uhanalaiseksi. Oikeuttaakseen itsensä se tarvitsee sodan, jättäjäismäisen ja monimutkaisen makrotapahtuman.

— Samaan aikaan myös Bushin presidentintuoli horjuu Reaganin perinnön ja Bushin oman hallinnon epäonnistuneen talouspolitiikan seurauksena: valtion talouden alijäämä on kaksinkertaistunut suunnattomien sotilasmienojen vuoksi. Pankki- ja lainajärjestelmän sääntelyn purkamisen ovat aiheuttaneet satojen miljoonien dollareiden velat. Koko kapitalistisen maailmanjärjestelmän heikkouksista johtuen USA:n hallitus on vakavissa vaikeuksissa ja lamaantunut, myös presidentti, eikä Bushilla ole tähän mitään ratkaisuja.

— Niinpä hänen on käännettävä itseensä kohdistuvat jännitteet pois päin ja syytettävä jotakuta muuta talousongelmista, kuten Saddam Husseinia joka kontrolloi Kuwaitin öljyä. Husseinista tulee syyppää korkeaan öljyn hintaan, ja tästä tulee selitys taloudellisiin ongelmiin. Siten näyttää, että Bushille olisi etua jostakin Persianlahden sodan kaltaisesta tapahtumasta.

— Näiden valtioiden — USA:n, Kuwaitin, Irakin — välisten monimutkaisten suhteiden kuvaamiseen sekä sen selittämiseen, miten ne johtivat Persianlahden sodan syttymiseen, tarvitaan hyvin systemaattista ja monipuolista makroteoriaa.

”yleisö näki nämä nuoret amerikkalaiset miehet ja naiset kaukana erämaassa kärsimässä irakilaisten aiheuttamista vaaroista ja uhkista. Siten yleisö alkoi tuntea sympatiaa sotilaita kohtaan ja identifioitua heihin.”

— Mutta on myös selitettävä, miksi amerikkalainen yleisö hyväksyi Persianlahden sodan. Aivan sodan kynnyksellä, juuri ennen kuin Bush aloitti osan — ja tämä on Bushin sota, ei Saddam Husseinin sota — Bush olisi voinut ratkaista asian neuvottelemalla. Sodan aattona USA:n väestö oli jyrkästi jakautunut: yli puolet kansasta vastusti Persianlahden kriisin sotilaallista ratkaisua; lähes puolet kongressiedustajista vastusti sitä; myös joukkoviestimissä sitä vastustivat monet. Yhtäkkiä sota aloitettiin, ja Bush saikin 91 prosenttia tuen. Miten tämä voidaan selittää?

— Tässä tarvitaan sekä enttelyä viestien yhteiskunnallisesta toiminta- ja vaikutustavasta, että eräänlaista psykologista mikropoliittista analyysia: miksi yksilöt asettuivat kannattamaan sotaa? Ensiksi voidaan tarkastella sitä, miten yleisön jäsenet yksilöinä sidottiin psykologisesti identifioitumaan autiomaassa oleviin joukkoihin: kuinka yleisö näki nämä nuoret amerikkalaiset miehet ja naiset kaukana erämaassa kärsimässä irakilaisten aiheuttamista vaaroista ja uhkista. Siten yleisö alkoi tuntea sympatiaa sotilaita kohtaan ja identifioitua heihin.

— Sitten seurasi väestön pelottelu: väitettiin Irakin uhkaavan kemiallisilla aseilla, terrorismilla, maailman neljänneksi suurimmalla armeijalla; viitattiin jatkuvasti "poikiamme" odottavaan verilöylyyn. Tämän uhkan edessä ihmiset olivat valmiita hyväksymään mitä tahansa Irakin armeijan tuhoamiseksi. Tarvitaan siis jälleen jonkinlaista mikrotason joukkopsykologiaa, jotta voidaan selittää miten ihmisten tietoisuus yksilötasolla muotoutuu ja johtaa sodan tukemiseen.

— Lopuksi uskon että tarvitsemme mikro- ja makropoliittikan synteesiä. Tarkasteltaessa neuvostoimperiumin mullistusta ja tapahtumia Itä-Euroopassa voidaan nähdä, että neuvostojärjestelmän vastustus alkoi mikrotasolla: yksilöistä koostuvat ryhmät, ammattiliittoaktivistien ryhmät, uskonnolliset ryhmät alkoivat kokoontua, julkaista lehtisiä ja käydä keskusteluita. Tätä postmodernistit kutsuvat mikropoliitikaksi. Tiettyssä pisteessä se muuttui makropoliitikaksi: kasvoi mielenosoitusten "kriittinen massa", syntyi joukkoliike joka teki lopun kommunistisista yhteiskunnista.

— Kiinnostavaa on lisäksi television ja joukkoviestimien rooli tapahtumissa: taistelu kiersi niiden kautta maasta toiseen. Puolassa on ensimmäiset vapaat vaalit, Solidaarisuus voittaa. DDR:ssä tämä nähdään televisiossa, ihmiset eivät ole uskoa silmiään: kommunistihallintoa kritisoidaan. Niinpä myös DDR:ssä lähdetään kaduille osoittamaan mieltä. Tšekkoslovakiasa nähdään DDR:n televisiosta ensi kertaa mielenosoituksia kommunistista valtiota vastaan; sielläkin lähdetään kaduille. Myös Bulgariassa ja Romaniassa nähdään kansojen liikehtivän, joten ne liittyvät mukaan.

— Tämä on makropoliitikkaa. Nähdäkseni tähän tapaan meidän on yhdistettävä mikro- ja makroteoreettisia ja poliittisia näkökulmia, jotta nykyaikakauden tapahtumia voidaan järkevästi tulkita.

Teoria ja politiikka

Olet myös yhteiskunnallisten liikkeitten aktivisti ja tv-kolumnisti "Public Access

"TV:ssä", joka leviää ympäri USA:ta. Miten arvioit USA:n politiikkaa tänään, miten kansalaisliikkeet ovat kehitymässä?

— Mielestäni teorian ja politiikan yhdistäminen on hyvin tärkeää. Yksi niitä asioita jotka olen omaksunut marxismista ja Frankfurtin koulukunnasta on, että teorian kehittämiseksi on tärkeää sitoutua poliittisen muutoksen edistämiseen.

— Otan myös hyvin vakavasti Noam Chomskyn esseet intellektuellien vastuusta. Minuun on vaikuttanut suuresti John Dewey ja hänen ajatuksensa "julkisesta intellektuellista". Niinpä mielestäni on tärkeää lausua julkisesti mielipiteensä yleisesti tärkeistä aiheista, kuten Persianlahden sodasta — ottaakseni ajankohtaisen esimerkin. Viimeistelen juuri kirjaa Persianlahden sodasta, jossa kritisoin Bushin hallintoa ja sotilaallista politiikkaa, mutta käsitelen myös joukkoviestimien ja intellektuellien roolia.

— Minuun on vaikuttanut suuresti myös brittiläinen kulttuuritutkimuksen koulukunta. He tekevät teoreettista ja kulttuurista analyysiaan yhteydessä kulloisiinkin poliittisiin pääkysymyksiin. Englannissa tämä on merkinnyt mm. tatcherismin ja rasismin erittelyä, vastarinnan alakulttuurien etsimistä, jne. USA:ssa näen tämän tehtävän vaativan militarismien meneillään olevan elpymisen analysointia. Tämä edellyttää esimerkiksi populaarikulttuurin militarististen muotojen kritiikkiä, leviämässä olevien militarististen ideologioiden erittelyä, tietenkin myös Bushin hallinnon ja Pentagonin sotilaspolitiikan käsittelyä.

— Tämä liittyy myös rauhanliikkeen käytännölliseen työhön. Nähdäkseni rauhanliike on tänään tärkeämpi kuin koskaan, vaikka kylmä sota onkin päättynyt. Elämme uusien sodan muotojen aikaa, nationalismien, etnisten ryhmien vihamielisyyksien, uusien imperialististen sotien uhkan aikaa. Näen esimerkiksi vaarana sen, että Bushin kansansuosio putoaa jatkuvasti USA:n talouskriisin seurauksena, ja että juuri ennen syksyn presidentinvaaleja saamme uuden sodan. Ehkä jälleen Saddam Husseinia ja Irakia vastaan, ehkä Gaddafia ja Libya vastaan, ehkä Pohjois-

"meidän on yhdistettävä mikro- ja makroteoreettisia ja poliittisia näkökulmia, jotta nykyaikakauden tapahtumia voidaan järkevästi tulkita."

Koreaa tai Irania vastaan, joiden väitetään uhkaavan ydinaseilla. Rauhanliikkeen on näinä aikoina syytä olla varuillaan. Mielestäni kriittisten intellektuellien tulee tuntee vastuunsa ja sitoutua enemmän rauhanliikkeeseen.

— Siten politiikan näkökulmasta meidän velvollisuutemme on mielestäni selvittää, mitkä ovat tämän hetken keskeisimmät poliittiset kriisit, ja mennä mukaan niitä ratkoviin poliittisiin liikkeisiin. USA:ssa on suuri kirjo erilaisia yhteiskunnallisia liikkeitä — ekologisista, rauhan-, naisten liikkeitä. Ongelma on siinä, ettei niitä yhdistä tätä nykyä mikään. Jesse Jacksonin "Rainbow Coalition" oli tällainen yritys, mutta nyt kun hän ei ole mukana presidenttikilvassa, ryhmät ovat sirpaloituneet.

— Saattaa olla mahdollista, että syvenevä taloudellinen kriisi, militarismien elpyminen tai uudet sodat tuovat joitakin nykyisistä ryhmistä yhteen. Mutta kehitystä on mahdoton ennakoita: emme tiedä, mitä ovat seuraavat poliittiset virtaukset tai ongelmat tai liikkeet. Samalla minusta on olennaisen tärkeää että intellektuellit osallistuvat nyt politiikkaan.

— Olemme astumassa uuteen poliittiseen maailmaan, jossa aiempi politiikka näyttää riittämättömältä. Tarvitsemme uutta politiikkaa. Mielestäni meidän tehtävämme on kehittää uusia poliittisia teorioita yhteydessä maailman poliittisiin muutoksiin, yhteydessä olemassaoleviin poliittisiin liikkeisiin.

Hannu Nieminen